

Poznámky:

- ¹ Srov. Herben J., *T. G. Masaryk*, Praha 1926.
² Tamtéž, s. 11.
³ Srov. Opat, J., *Filozof a politik T. G. Masaryk (1882-1893)*, Praha, Melantrich 1990, s. 75.
⁴ Srov. Hromádka, L. J., *Masaryk*, Brno 2005, L. Marek: s. 33.
⁵ Tamtéž, s. 39.
⁶ Masaryk, G. T., *Ideály humanitní*, Praha, Melantrich 1990, s. 61.
⁷ Srov. Herben J., *T. G. Masaryk*, s. 158.
⁸ Cit. podle Hromádka, L. J., *Masaryk*, s. 154.
⁹ Srov. tamtéž, s. 154.
¹⁰ Tamtéž, s. 155.
¹¹ Srov. Funda, A. O., *Thomas Garrigue Masaryk. Sein philosophisches, religioes und politisches Denken*, Bern, Peter Lang 1978.
¹² Masaryk, G. T., *Ideály humanitní*, s. 95.
¹³ Tamtéž, s. 95.

Kontakt:

prof. Dr. Josef Dolista, Ph. D., Th. D.
Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s.
Žižkova 4/6
370 01 České Budějovice
E-mail: dolista@vsers.cz

T. G. Masaryk a česká politická scéna v době Rakousko-Uherska

Doubek Vratislav

Chceme-li sledovat Masarykův vztah k stranickým strukturám, musíme nutně důsledně odlišovat dvě různá období. V meziválečném období se ve funkci prezidenta Masaryk vědomě stavěl do nadstranické pozice, v této době prostřednictvím Karla Čapka předával poselství své nestrannosti. Toto poselství někdy přejímají i masarykovští badatelé, aby zdůraznili humanitní orientaci Masarykovy filozofie a její všelidský dosah, nezatížený, nespoutaný stranickými doktrínami a zároveň univerzálně použitelný jako východisko z krize moderního člověka devatenáctého století. Coby celoživotní krédo je však sporné, z pohledu Masarykovy stranické vazby se celá otázka jeví jako složitější, komplexnější ve vztahu k obecným pohybům na stranické scéně v době, kdy tento muž do politiky vstupoval a vyžrával jako politická osobnost, tedy v době před první světovou válkou.

Masarykův příklon k politické dráze můžeme zaznamenat v druhé polovině osmdesátých let. V té době prodělávala své zlomové období celá česká politika. Došlo k výraznému otřesu, který byl důsledkem prohlubujícího se rozkolu mezi programovým zaměřením vůdčích stranických sil a postupně vyžrávající společností. Tento přerod bychom mohli v širších souvislostech označit jako závěrečnou fázi modernizace politiky v Čechách. V jeho rámci můžeme sledovat tendence, které v konečném důsledku proměnily tvářnost stranické scény do tradiční podoby, jak ji známe z let meziválečného Československa. Českou společnost ještě na přelomu 80. a 90. let 19. století reprezentovaly dvě měšťanské parlamentní strany. Vedle dříve jednotné a stále ještě dominantní Národní strany (staročechů) se zřetelně prosazovala odštěpenecká Národní strana svobodomyslná (mladočeši). Oproti konzervativním staročechům, kteří ustrnuli na pozicích výlučné, honorační politické reprezentace, to byli právě „mladí“, kteří dokázali proměnit styl politické práce a převést stranu do podoby masové organizace. De facto tak následovali mimoparlamentní sociální demokra-

ty, kteří se od svého vzniku orientovali na sociálně slabší a prozatím politicky odstavené, nicméně velice početné vrstvy společnosti, a kteří už z principu svého zaměření usilovali o co nejširší organizaci politické práce.

Česká měšťanská politika stavěla po celé 19. století svůj politický růst na ideových komponentech nacionálního a liberálního charakteru. Protože ve svých liberálních aspiracích stanula nebezpečně blízko ekonomicky silnější německé straně, byla tím spíše nucena protežovat nacionální linii. Právě nacionalismus se stal nosnou ideologickou konstrukcí k potvrzení dalšího vývoje této sociální vrstvy a k oprávnění jejího vůdčího postavení v řadách politické elity. Ač fakticky reprezentantka úzké skupiny měšťanské inteligence, odvozovala svůj mandát z vůle celého „národa“. Pod pojmem „národ“ byla dobově chápána politicky uvědomělá část společnosti (poměřovaná vzdělanostními limity), která byla současně nositelkou volebních oprávnění, v dobovém pojetí tedy představovala výdělečnou část společnosti (ekonomické limity). Ztotožněním zájmů jedné společenské vrstvy se zájmy obecně pojímaného národa bylo možno právě jen do té doby, dokud „národ“, tedy politicky aktivní část společnosti, nepřerostl ve svých zájmech úzké spektrum politického zájmu nově etablovaných měšťanských elit. Zatímco starší politické generaci celkem přirozeně splývaly požadavky národa se zájmy nově se aktivizujících měšťanských honorací a tradičního držitele politického vlivu, šlechty, mladočechům se v pozdějších desetiletích podobné vymezení národa obhajovalo obtížněji. S šířícím se politickým zájmem společnosti a působením sociální demokracie v „nepolitických“ vrstvách se stále zřetelněji projevoval nesoulad mezi deklarovaným všennárodním charakterem stranické reprezentace mladočechů a faktickou názorovou a zájmovou divergencí společnosti jako takové.

Tento vývoj si mladočeští předáci uvědomovali a do jisté míry mu byli ochotni vyjít vstříc. Byli to právě stoupenci mladočeského proudu v jednotné Národní straně, pozdější vůdcové samostatné strany, kteří se otevřeně zříkali podpory konzervativních šlechtických kruhů a volali po rozšíření volebního práva. Českou šlechtu pro svoji politickou podporu již nepotřebovali, „jejich“ národ se rozšiřoval a zaručo-

val dostatečnou záruku budoucí politické podpory. Vedle vertikálního rozměru rozšiřování směrem k slabším sociálním skupinám se dařilo dosáhnout rovněž rozměru horizontálního. Politická aktivita strany vyšla za hranice hlavních center, rozevřela svoji organizační strukturu do menších měst a přitáhla k větší aktivitě místní důvěrníky strany. Vedle samotných měst se stále zřetelněji snažila mladočeská strana získat podporu rovněž na venkově. Tyto pozitivní trendy přechodu od výlučné honorační strany k straně masového typu mladočeši dokázali podpořit moderním stylem politické práce, v jehož duchu podstatně lépe než jejich konkurenti využívali prvky propagandy a agitace. Snaha o otevření strany lidové politice se vyplatila. V říšských volbách v roce 1891 staročeši, na něž zbyl pouhý jeden mandát, přepustili svoji dominantní pozici svým konkurentům z Národní strany svobodomyšlné.

V této fázi závěrečných bojů mezi dvěma stranami, kdysi křídly jednotné strany, se Masaryk ocitnul před rozhodnutím, kudy dál vést svoji veřejnou činnost. V Praze působil od roku 1882 jako pedagog a organizátor vědeckého života. Svůj první výrazný střet s českou pražskou veřejností zažil o několik let později, když se v roce 1886 ocitl pod tlakem obhájců pravosti Rukopisu královédvorského a zelenohorského. Další kulturní kampaně s politickým kontextem následovaly, a na sklonku tohoto desetiletí nazrávala situace k definitivnímu stranickému střetu. Masaryk spolu s dalšími členy skupiny realistů, Karlem Kramářem a Josefem Kaizlem, stanul před trojí volbou. Všichni tři byli rozhodnuti vstoupit do aktivní politiky a poté co zavrhlí alternativu vytvoření samostatné strany, navázali od roku 1889 jednání o přistoupení k stávajícím stranám, nejprve se staročechy, později s „mladými“. Rovněž tato dvojí možnost výběru poukazuje na shodné rysy obou stran, které nechávaly své nové stoupence, v tomto případě nové kandidáty, na vahách s podporou toho či onoho uskupení. Realisté nakonec vstoupili do vítězné strany mladočechů a na její kandidátce byli rovněž oni zvoleni do Říšské rady. Ocitli se tak ve straně, která sice naplnila své politické ambice a vytlačila své staročeské konkurenty z jejich pozic, nicméně strana fakticky na podobnou dominantní pozici a dominantní zodpovědnost nebyla připravena.

Masaryk byl členem vítězné Národní strany svobodomyšlné pouze několik málo let, vystoupil z ní na podzim roku 1893. Od počátku svého působení ve straně se realisté, a Masaryk zejména, dostávali do střetu s radikálními proudy uvnitř organizace, ať již z principiálních, ať z taktických důvodů. Původní zadání bylo zřejmé, skupina chtěla stranu ideově ovládnout, využít svůj intelektuální potenciál a proniknout na rozhodující místa propagačního a výkonného mechanismu strany. Tento cíl spojený s kritikou stávajícího postupu však bylo obtížné realizovat po vítězných volbách, které jako by potvrzovaly nastoupený kurz. Masaryk se dostával do komplikovaných vztahů s vedením partaje i se svými soupeřícími z realistické skupiny, které vyvrcholilo složením mandátu a vystoupením z řad mladočechů. Jeho rozhodnutí přitom nebylo jednoznačné, rovněž celá jeho další činnost svědčila o tom, nakolik byl mužem, jehož přitahovaly veřejné aktivity, nakolik byl nespokojen se svým postavením mimo bezprostřední dosah politického života. Přesto u něho v 93. roce převážila nespokojenost. V Masarykově stranické působnosti se od počátku mísí dva protichůdné zájmy. Na jedné straně můžeme sledovat nevůli, snad i neschopnost setrvat v jednotném, stranickou disciplinou spoutaném uskupení. Masaryk se nedokázal podřizovat stranickému vedení, jen obtížně se vyrovnával s vnitropolitickou debatou, v níž měl vystupovat jako jeden mezi mnoha a přitom z nerovné pozice, omezené jak stávající reálnou nezkušeností s politickou prací, tak obtížně skrývanou nechutí k praktickým, formálním a byrokratickým stránkám stranické práce. Avšak Masaryk nesetřval v mimostranické pozici natrvalo, na sklonku století se připojil k aktivitám za vznik nové strany a v roce 1900 to byl právě on, kdo se stal praktickým a ideovým vůdcem samostatné strany. Masaryk byl autorem výrazné části tzv. rámcového programu České strany lidové. Z jeho knižních i programových stranických textů je patrné, nakolik byl jeho vztah k politickému stranictví podmiňován rovněž v dalších rovinách, které již méně souvisely s osobnostními rysy, tím více podléhaly obecnějším proměnám politického klimatu ve společnosti.

Ze svého vzestupu se mladočeši mohli bez obav těšit relativně krátkou dobu. Tytéž tendence, týž proces, který využívali ke svému

vzestupu, se nezadržitelně obracel proti jim samým. Přes veškerou modernizaci, k níž byla strana ochotná, vystupovala nadále jako vše-národní uskupení bez užšího programového vymezení s obecnými požadavky nadstavovského všenárodního dosahu. Ačkoli jednotliví představitelé strany poukazovali na nutnost orientace na vyhraněnější voličskou základnu, nenacházeli dostatečně silnou oporu. Česká společnost velice rychle politicky vyzrávala a mladočeši po jistý čas dokázali její rozšířené požadavky absorbovat a svádět do jednotného široce koncipovaného programu. Uplatňování nacionální ideologie v zájmu všenárodního politického zastoupení se nicméně na sklonku 19. století ukazovalo jako přežilé. Další rozvíjení politicky využitelného nacionalismu mohlo vést pouze k jeho radikálním formám, a k těm strana, coby vůdčí národní politická reprezentace, nemohla a nechtěla přistoupit. Naopak, v druhé polovině devadesátých let se zbavila radikálních proudů - na konci tohoto očištného procesu vznikla dvě nová stranická uskupení: více sociálně profilovaná Strana radikálně pokroková (1897) a Strana státoprávně radikální (1899). V mezidobí vznikla další strana, která se v následujících letech postavila na důsledně opoziční stanovisko, národní sociálové (1898). Sklonek devadesátých let byl jakoby ve znamení radikalizace stranické scény, a to na české i německé straně. Určující vývojové trendy ale naznačovaly hlubší proměnu. V této době se nejednalo o pouhou radikalizaci stávajících ideových politických programů, ale o přeskupení politické scény jako takové. Právě v této době dochází po letech pozvolného a nenápadného vývoje k hluboké proměně tradičního rozložení stranických sil. Souběžně s radikalizací a odlučováním radikálních proudů z tradičních stran se tyto ozdravovaly a proměňovaly svoji opoziční taktiku. Takto se přizpůsobovala formám standardního politického boje s cílem průniku do parlamentu sociální demokracie po svém hainfeldském sjezdu v letech 1888-89; svojí očištnou kúrou doprovázenou proměnou taktiky od důsledné opozice, přes opozici volné ruky, až po provládní stanovisko procházeli v devadesátých letech mladočeši.

Tyto posuny taktického rázu ale neměly za následek důslednější a dlouhodobější proměnu charakteru jednotlivých stran. Od staročechů po jejich „mladé“ nástupce se proměnila role a výběr spojen-

ců, posunul se samotný obraz národa, sociální skladba onoho společenství, které všennárodní strany reprezentovaly, či se cítily povolány reprezentovat. Na sklonku století, kdy vlastní pojem nacionalismu s sebou již nesl zátěž svých vlastních extrémních odnoží a výrazů, odium destrukční politické krajnosti, hleděly se od nich korektní státoporné síly odlišit, zachovat nacionální myšlenky její ideální pozitivní hodnotu. Zároveň stávající i nově vzniklé strany všennárodního typu nadále respektovaly a prosazovaly zásadní principy politického nacionalismu. Svoji politickou akreditaci vyvozovaly z vůle jednotného národního celku, setrvaly na představě všennárodního zastoupení a úměrně tomu pojmu a ve prospěch onoho „jednotného“ národa formulovaly a hájily zásadní politické požadavky. Původně neobyčejně nosná, motivující nacionální ideologie se postupem času proměnila ve svazující doktrinářství. Vyžila své možnosti ideového základu moderního stranického programu, který nebylo možno trvale oživit a modifikovat tak, aby dostatečně uspokojoval politické potřeby vyzrálé, stratifikované české společnosti konce 19. století. Sdílené hodnoty národní velikosti a tradice se již nedaly přizpůsobovat potřebám jednotlivých zájmových skupin. K tomu, aby tyto rozrůzněné skupiny nadále inspirovala a posilovala představa jednotného národního celku, byly již příliš sebejisté a vyzrálé, odhodlané k samostatnějšímu postupu, politicky zdůvodňovanému nikoli protinárodně, ale s odlišnými akcenty na zájmu té které třídy či zájmového uskupení.

Mladočeská strana je v tomto ohledu vděčný objekt analýzy právě pro svoji paradoxní situaci, kdy byli její představitelé konfrontováni s rozpadem stranického spektra ve stejném období, kdy stanuli v jeho čele. Někteří z nich sice varovali před nutností proměny strategie strany, upozorňovali na nutnost přehodnocení stranického zájmu, proměny profilace strany s ohledem na strukturu jejího voličstva a přirozenou orientaci jejího dominantního proudu, ale byly to pouze ojedinělé hlasy. Naopak mezi starší generací politických vůdců odchovaných v tradičním pojetí stranictví tyto názory narážely na odpor. Ustálené tradiční politické představy a formy nebyly zpochybňovány i proto, že vnitropolitický vývoj prozatím nenutil stranu ke změně. Nadále tak převažovalo ideální pojetí politiky orientované na všennárodní

zájmy, současně byl však relativizován význam stranických organizací coby nutných, vynucených forem, potřebných nikoli pro vrcholný projev politického života, ale jako svébytný nástroj pro podchycení a současně uspokojení napříč společnostmi se šířícího zájmu o politickou diskusi; soustavně byl preferován určitý prototyp stranického reprezentanta jako vzdělaného intelektuála s všeobecným rozhledem, který je povolán, aby „tvořil“ politiku, fakticky tak i v této generaci přežívaly jisté dozvuky ideálu honoračních elit. Příznačný pro vnitřní ideový charakter politiky bylo její idealistické pojetí stále ještě stojící na základech univerzálního ideového komplexu, který byl nadřazován otázkám tak zvané praktické politiky. Typickým představitelem a zastáncem tohoto pozdně honoračního pojetí politické práce byl ve své době nepochybně Karel Kramář, ale srovnatelné rysy nacházíme rovněž u Masaryka.

Rovněž Masarykova lidová strana jednoznačně aspirovala na stranu všennárodního typu, byla tedy programově profilovaná napříč sociálním spektrem společnosti a svůj jednotící program opírala o historizující motiv národní tradice a vizi vzájemnosti, budovaných na demokratických a humanitních zásadách. Je to tím pozoruhodnější, že lidová strana vznikla až v samotném závěru proměny politické scény, jako poslední z nově zakládaných stranických subjektů. Podobně jako další všennárodní strany, tedy mladočeši a staročeši, respektive jejich moravské sesterské partaje, odmítala strana na čele s Masarykem čitelnější profilaci charakteru strany směrem k některým zájmovým uskupením. Jako neodpovídající potřebám strany byla odmítána jak kritika příliš širokého všennárodního charakteru realistů z pera tehdejšího mladého historika V. Tobolky na stránkách revue Přehled v roce 1904, tak později, v roce 1906, náměty okruhu kolem filozofa F. Drtiny a národohospodáře J. Grubnera na reformu strany v zájmu reprezentace měšťanské inteligence. Masarykovo tradiční pojetí stranické politiky se projevovalo i v další rovině. Masaryk se snažil o dobově aktuální prosazení principu co nejširšího zapojení společnosti do politického debaty a politického života. V tomto smyslu musíme interpretovat rovněž jeho projevy ostré kritiky parlamentarismu a „absolutismu zákonů“, kterému se snažil čelit požadavky na prosa-

zení principu přímé demokracie. Na druhé straně můžeme sledovat jeho neobyčejně vysoké intelektuální osobnostní nároky na představitele vrcholné stranické politiky, které nenacházely v době nástupu nové generace stranických vůdců mnoho přijatelných vzorů, a opět nechává vyrůst představám výlučných reprezentací platónských filozofů-politiků.

Po jistou dobu si ani Masaryk, ani Kramář, ale ani další představitelé všennárodních stran nepřipouštěli reálné nebezpečí nově se etablovujících zájmových stran, tedy partají programově zastupujících pouze určitou výseč společnosti na základě jednotlivých hospodářských, sociálních či kulturně sociálních zájmů. Tyto strany se definitivně a velice dominantně prosadily až v prvních volbách provedených podle všeobecného hlasovacího práva v roce 1907. V nich všennárodní strany utrpěly jednoznačnou porážku a byly vytlačeny do pozic marginálních či pouze středně silných subjektů. Jestliže si mladočeši udrželi v posledních dvou volbách do Říšské rady v letech 1907 a 1911 shodně 18 mandátů (oproti 53 mandátům z posledních předchozích voleb v roce 1901), staročeši získali pouze 7 a 1 mandát (ve spojení s mladočechy), realisté potom dva, resp. jeden mandát. Na úkor těchto stran se prosadila jak křesťansko sociální strana (17 a 7 mandátů), tak zejména další dva zájmové subjekty, sociální demokraté (24 a 26 mandátů) a strana venkova, agráři (28 a 38 mandátů).

V této souvislosti mají svoji vypovídací hodnotu srovnání spolupráce realistů s jednotlivými dalšími stranickými subjekty na půdě Říšské rady. Pro toto srovnání nám mohou pomoci výkazy vzájemné podpory dokumentů, které jednotlivé stranické reprezentace a parlamentní kluby na půdě parlamentu podávaly, tedy interpelace, návrhy a pilné návrhy, jak je zaznamenává příslušná doprovodná řada parlamentních tisků Anhang zu den stenographischen Protokollen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrates. Zde jsou u každého dokumentu uvedena nejen jména předkladatelů, ale rovněž dalších signatářů, když každý takový dokument musel být podpořen celkem 15 poslanci, aby mohl být předložen a dále projednáván. Ze srovnání můžeme proto odvodit, v kolika případech byli realisté (po roce 1911 byla vůle této strany reprezentována pouze samotným

Masarykem) ochotni podpořit své kolegy z ostatních českých stran, a naopak, jaká byla skladba podpory, jíž se dostávalo dokumentům realistů. Pro samotné porovnání jsme se soustředili na dokumenty ze dvou zasedání dolní komory parlamentu, a to vždy bezprostředně následující po volbách v roce 1907 a 1911. Na základě těchto dokumentů můžeme doložit následující data. – Realisté v obou obdobích jednoznačně preferovali podporu aktivit stran všennárodního charakteru či stran se zřetelnými nacionálními rysy: tak nejvýraznější podporu udělovali tradičně státoprávním pokrokařům a moravské lidové straně (v roce 1911 Masaryk podpořil až 67, resp. 89 % všech dokumentů podaných poslanci těchto stran), relativně výraznou podporu v rozmezí mezi 20-40 % zaznamenáme rovněž u dokumentů dalších stran, a to včetně podpory zájmové strany agráři. Naopak zcela realisté ve své podpoře ignorovali návrhy dvou vyhraněných zájmových stran. Zatímco u křesťanských socialistů bylo možno vzhledem k ideovým střetům tuto nulovou spolupráci očekávat, překvapivá je skutečnost, že realisté nepodpořili ve srovnávaných obdobích ani jediný dokument sociálních demokratů. Pozoruhodné je rovněž další srovnání, a to u dokumentů, které byly podány jinonárodními poslanci říšské rady, a čeští politici je pouze podpořili svým podpisem. Zatímco se realisté připojili 9 % takovýchto dokumentů v roce 1907, pak o čtyři roky později tomu tak bylo již u 43 %. Toto číslo může naznačovat jistou deziluzi ze spolupráce s ostatními českými stranami a naopak orientaci napříč poslaneckým spektrem Říšské rady.

Neméně pozoruhodné jsou údaje, které vykazují opačné hodnoty, podporu poslanců ostatních českých stran dokumentům předkládaným realisty. Výraznou podporu, vykázanou minimálně u padesáti procent dokumentů realistů, zjistíme ze strany moravských lidovců a národních sociálů, a to v obou srovnávaných obdobích, dále ale rovněž u agráři (v roce 1907) a sociálních demokratů (v roce 1911). Rapidní pokles podpory, a to až na statisticky nulovou hodnotu zaznamenáme v roce 1911 ze strany křesťanských sociálů a staročeků. Bližší pohled na doložená data potvrzuje skutečnost, nakolik Masarykova strana a on osobně nezískali dostatečnou podporu mezi voliči a nemohli se proto spolehnout na dostatečný politický vliv. Na

druhé straně si realisté a Masaryk osobně zachovávali volnost výběru partnerů, která se neobracela proti jejich vlastním aktivitám. Ačkoli se Masarykova podpora zřetelně orientovala ve prospěch konkrétních stranických subjektů, obratem se mu v téže době dostávalo podpory z mnohem pestřejšího stranického spektra. Tato skutečnost nepochybně svědčila o autoritě a respektu, jemuž se Masaryk u svých partnerů těšil, a to i v případě, že se nejednalo o jeho spojence. Nápadná je tato disproporce zvláště u vztahu k sociální demokracii, zatímco, jak uvedeno, realisté ve sledovaných obdobích nepodporovali žádné sledované aktivity sociálních demokratů, opačně se jim dostalo podpory u 33 %, resp. 57 % svých vlastních dokumentů ze zasedání v letech 1907 a 1911.

Masarykova působnost ve stranické politice nabízí dosti široké interpretační možnosti, které by bylo třeba dále upřesnit, a to i za využití dalších a rozvedených předložených dat. I z výše uvedeného je ale patrné, nakolik Masarykova osobnost v stranické politice hluboce kořenila v devatenáctém století, jak politiku své doby rozvíjela, ale zároveň potvrzovala, aniž by tím tratila na svém významu a autoritě.

Přílohy:

Procentuální podíl podpory realistů udělené dokumentům poslanců jiných českých stran na půdě poslanecké sněmovny Říšské rady v průběhu povolebních zasedání v letech 1907 a 1911.

	1907	1911
státopráv. pokr.	52	67
moravští lid.	26	89
staročeši	36	25
národní soc.	31	28
mladočeši	30	13
agrárníci	23	23
sociální dem.	0	0
křesť. soc.	0	0
jinonárodní poslanci	9	43

Procentuální podíl podpory poslanců jiných českých stran aktivitám realistů na půdě poslanecké sněmovny Říšské rady v průběhu povolebních zasedání v letech 1907 a 1911.

	1907	1911
státopráv. pokr.	83	100
moravští lid.	50	86
staročeši	17	0
národní soc.	83	57
mladočeši	33	14
agrárníci	50	43
sociální dem.	33	57
křesť. soc.	17	0

Kontakt:

doc. Dr. Vratislav Doubek

Masarykův ústav, Archiv AV ČR

E-mail: vdoubek@post.cz